

1.3.2.2. Semen

Aktin konusu meb'i olmasına rağmen semen de bu konuya dahildir. Aktin direk konusu değil ama iki unsurdan biri Satım aktindeki bedele denir. Semen de cehaletin olmaması gerekir. Bunu 199 paraya aldım dediğinde para belli ama ne parası olduğu belli değil Cinsinin sıfatının belli olması gerekir. Semen hakkındaki bu cehalet ise tarafların ihtilafa düşmelerine sebep olur Semene satıcı sattığı malın karşılığında hak sahibi oldu. Peki kim teslim edecek? Borçlu teslim edecek. Peki borçlunun teslim edeceği bedelin bilinmemesi halinde tarafların ihtilafa düşmelerine sebep olur.

Bir satım akdinde semen mutlak olarak ifade edilmişse ülkenin galip ödeme aracı olan para olduğu kabul edilir. Yani bir kişi türkiye de evini 500 e kiraladım diyor. Lirayı kullanmasa bunun lira olduğunu biliriz Burdaki bilinmezlik kişiler arasında ihtilafa yol açmaz. Çünkü durum örf tarafından belirlenebilir. Eğer galip olmayan çeşitli ödeme araçları (para) mevcutsa, biri taraflarca belirlenmedikçe akit fasit kabul edilir. Bu yüzden hangi para biriminin kullanılacağını tayin ve tesbiti lazım gelir. Tayin ve tesbit olmadıysa akit fasit kabul edilir Ya anlaşacaklar Ya da anlaşarak aktin bedeli olan semeni net bir şekilde belirleyecekler. Fakat bir ülkede çeşitli değerlerdeki mallar için farklı paraların kullanılması örf haline gelmişse ifade edilmese de örfen bilenen para satım akdinin bedeli kabul edilir. Örneğin dinar, dirhem ve fülus şeklinde üç para yaygın olan bir yerde "bu evi veya elbiseyi ya da karpuzu yirmiye aldım" diyen kişinin evi dinar, elbiseyi dirhem ve karpuzu fülus türü bedel ile satın aldığı kabul edilir.

Akdin bedelinde (semen) teslimden önce tasarrufta bulunmak caizdir; çünkü teslim alınmamış olsa da bedel üzerinde tasarruf caizdir. Çünkü bedel tayin ile teayyün eden bir şey değildir. Diyelim ki bi satım yaptınız ve cebinize 5bin lira girdi onunla tasarrufta bulundunuz. Fakat sattığınız şeyde bi ayıp çıktı ve akti fesh yerine o tasarrufta bulunduğunuz para yerine başka bi para gönderebilirsiniz. Dolayısıyla o para başkasının da yerine geçebildiği için (üzerinde seri numarası bulunan o kağıt banknot şeklinde oluşmadığı için başka bir seri numarası bulunan kağıt banknot verileceği için bu drmda semenin teslimden önce tasarrufta bulunulması caiz.)

Bedel ve malda (sil'a) artırım yapmak, caiz midir? Ve ya ödedikleri bedel de fazlalık ya da indirim yapabilirler mi? Evet yapabilirler. Diyelim ki 10 lira ya 10 yumurta almak üzere anlaşılan satıcı ile müşteri teslim zamanında 15 yumurtayı 10 liradan vermesi caiz mi? Caiz yada tam tersi 10 yumurtaya müşterinin 15 lira vermesi de yine caizdir. Bu fazlalık aktin aslına ilave olunur. Yani artık satıcı 15 yumurtayı 10a almasıyla veya müşteri ilave yapmışsa 10 yumurtayı 15 e almasıyla belirlenir.

1.4. Satım Akdinin Hükümü

Satım akdinin hükümü mülkiyetin intikalidir. Müşteri için malın; satıcı için bedelin mülkiyetine intikalidir. Eğer satım akdi tarafların muhayyerlik hakkı bulunmayan kesin bir satış niteliğinde ise akdin kuruluşu ile birlikte hükümü sabit olur. Eğer yürürlüğü daha sonra verilen onaya (icazet) bağlı bir satış ise hükümü icazetten sonra sabit olur.

1.5. Satım Akdinde Şartlar Ve Muhayyerlikler

Satım (bey') akdinin şarta ta'liki ve zamana izafesi yani muzaf ı sahih değildir. Örneğin, “paran olursa/hava düzelirse bu malı sana sattım” şeklinde (bu taliki şarttır) şartla kayıtlamak akti kurdurmaz veya “aybaşından itibaren bu malı sana 100 liraya sattım” ben de “aybaşından itibaren bu malı senden 100 liraya aldım” şeklinde bir şartla akit gerçekleşmiş olmaz. Buda muzaf şarttır.

Hanefi hukukçular, taraflarından birinin icapta bulunması halinde diğer tarafın “**kabul /meclis muhayyerliği**” olduğunu; sonra “**rücu muhayyerliği**” olduğunu söylemiştik. “**Rücu muhayyerliği** nereye kadardır? konusu mecliste yaptığımız tartışmalarla birebir aynıdır. Satım aktinde ayıbı varsa “**ayıp muhayyerliği**” ve görmeden aldıysa “**görme muhayyerliği**” vardır.

1.6. Satım Akdinin Taraflarca Sonlandırılması (İkâle)

Satım akti her iki tarafı bağlayıcı bir akitti. Bir kimsenin muhayyerlik hakkı varsa, (**görme,ayıp,vasıf,nakit ,kabul,rücu gibi**) o muhayyerlik hakkını kullanabilir. Böyle bir muhayyerlik hakkı yoksa artık akit gerçekleşmiştir. Lazımdır ve her iki tarafı bağlayıcıdır. Peki böyle bir akti her iki taraf aralarında anlaşarak feshedebilirler mi? Evet edebilirler.

İkâle, sahih olarak kurulmuş bir akdin tarafların rızası ile feshedilmesidir. İkâle, “mali bir bedel karşılığında icâb ve kabul ile mülkiyetin naklidir” İkâle hakkındaki irade beyanlarında meclis birliği şartı bulunmaktadır. Çünkü ikale sanki yeni bir akit gibi kuruluyor. Yeni bir akit kurulduğu için meclis gerekiyor. Ama kendisi yeni bir akit midir? Bu hususta tartışmalar var.Örneğin müşteri satıcıdan bi radyo aldı. Noldu? Radyo müşterinin oldu bedel satıcının eee akit fesh oldu dolayısıyla radyo satıcıya bedel müşteriye geri döndü. Burda mülkiyet intikali oluştu. Mülkiyeti intikal bi temlik işlemi olduğundan meclis birliğini gerektiriyor. Ebu Hanife'ye göre biri gelecek zaman anlamı taşıyan (emir olacak cek-cak'lı olmayacak) iki lafızla ikâle kurulabilir. Muhammed eş-Şeybânî her iki iradeyi açıklayan lafzın geçmiş zaman (mâzi) kipi taşınması gerektiğini söylemiştir. Ebu Hanife'ye göre ikâle fasit şartlar ile batıl olmaz, Ebu Yusuf'a göre ise batıl olur. Yani Ebu Hanife ikale yi satım aktinden daha düşük bi işlem olarak görüyor. Böyle gördüğü için mesela satım aktinde fasit bi şart ileri sürüldüğü zaman satım akti fasit olurdu. Ama ikale de fasit olmaz diyor. Yine satım akti 2 mazi lafızla akit kurulabilir diyor fukaha ama Ebu Hanife ikale de biri muzari olabilir diyor. Yani biri gelecek zamanlı olabilir diyor ki buda emir şeklinde oluyor.

İkale yeni bir akit midir yoksa fesih mi? Bu konuda Hanefi hukukçular tartışmışlar. Ebu Hanife'ye göre, ikâle akdi, onu kuran taraflar açısından fesih,(alım-satım olmadan önceye dönmek) üçüncü kişiler açısından ise yeni bir akit sayılır,eğer feshedilemezse batıl olur. (eğer herkes alacağını vereceğini birbirlerine veremiyorlarsa bu drmda batıl olur) Ebu Yusuf'a göre ise tüm taraflar açısından yeni bir akittir. Eğer yeni bir akit kılınamazsa (diyelim ki bir maldır bu malın iadesi lazım geliyor eğer bu imkan olmazsa) fesh olur,(fesh olursa ne kadarı varsa o kadarını birbirine denk getiririz manasındadır)o da olmazsa batıl olur.(Yani bu işlem hiç kurulmamış gibi olur) Muhammed eş-Şeybânî'ye göre ise herkes tarafından fesihdir. Eğer fesih kılınamazsa satım akdi kılınır, o da mümkün olmazsa iptal olur. Eğer satım akdinde mal (mebî') teslim alınmamışsa bütün Hanefi imamlarına göre ikâle fesihdir. Örneğin biz bir radyo satımı üzerinde ittifak ettik. Ama radyo yu daha teslim almadan biraraya geldik dedik ki biz

bu radyo satım aktini fesh edelim dediğimiz andan itibaren karşılıklı olarak yaptığımız işlemin adı fesihtir. Çünkü zaten malı peşin almamıştık. Teslimden sonra ise Ebu Hanife'ye göre ikâle fesih kabul edilir. Satıcı cins, vasıf ve miktar itibarıyla ilk bedeli teslim etmek ile yükümlü olur. Fesih dememizin sebebi de budur. Mesela bedelde bir ziyade yapsa dese ki sana radyoyu 90 lira ya sattım ama bana 100 lira verirsen geri alırım derse, noksan, sana 100 liraya sattıydım ama 90 a tekrar alırım derse veya peşin verdim ama taksitlendirebilirim geciktirme ve değiştirmeyi içeren şartlar batıldır, ikâle akdi ilk bedel üzerine kurulmuş olur. İlave yapılan şey batıl olur.(Ebu Hanefi'ye göre.) İkaleyi niye yaparlar. Mevcut akdin hükümlerini kaldırmak için. Peki bedel ilavesi yapılır mı? Bedel ilavesi yapılabilmesi için ancak malda bir ayıbın meydana gelmesi halindedir. Örneğin satıcıdan sağlam aldığınız bir radyonun aldıktan sonra hopörleri bozuldu sizde iade etmek istiyosunuz. Satıcı tamam alırım ama sen de 120 lira para vereceksin tamir ettireyim dedi. 20 liralık bu ilave aslında malda oluşan zararın telafisidir.

İlk bedelden daha azı karşılığında ikâle yapmak caizdir. Çünkü bu eksiklik müşterinin yanında eksilen maldan düşürülen değere karşılık gelmektedir. Diyelim ki Adam 5 kilo yağ satmış olsa 2 kilosunu tükettikten sonra geriye kalan için ikale yapsa caiz olur mu? Caiz olur. Malın tesliminden sonra yavrulamak şeklinde malda bir artış olursa, Ebu Hanife'ye göre, ziyade sebebiyle feshin imkansız olmasından dolayı ikâle batıl olur.

Ebu Yusuf'a göre bu durumda ikale caizdir; çünkü yeni bir akit konumundadır. Örneğin satıcı 1000 liraya sattığı ineği alan kişi ile ikale yaptığında ineğin buzağılaması sonucunda o 1000 lira hem inek hem buzağı için olur Yani ikisinin değeri 1000 lira olur.yeni bir akit olduğu içinde işlem geçerli olur. (Ama Ebu Hanife'ye göre bu olmuyodu.) Ebu Yusuf'a göre bu durumda ikale caizdir; çünkü yeni bir akit konumundadır. Muhammed eş-Şeybânî'ye göre ise bedel hakkında susar veya ilk bedeli veya daha azını veya malda bir ayıp meydana gelirse fesihtir. Eğer bedelin daha fazlasını, farklı bir cinsten olanını talep eder veya malda ziyade meydana gelmişse feshe kabil olmaması bakımından yeni bir akittir. Yani Şeybani'ye göre ineğin yavrulamasıyla akit artık feshedilemez. Yeni bir akit olur.

Malik ve Şâfiî'ye göre ise ikale yeni bir akittir. Bu noktadan hareket eden her iki hukukçu, ilave bir bedel karşılığında satıcının ikale yoluna başvurmasını geçerli kabul etmişlerdir. Yani 1000 lira ya bir inek sattınız adam diyor ki bu inek benim işime yaramadı ikeleyle fesh edelim. Satıcı dese ki tamam ineği alcam ama 100 liranı da alırım. Bu şu anlama gelir.Sanki adam ineği 1100 liraya almış olur. Bu caiz olur. (Peki ineği vadeli almişti. İkaleyi peşin yapmak istiyorsa,) Müşterinin vadeli satın aldığı bir malı ilave bir bedel ödeyerek ikale yoluna gitmesi hususunda ise farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Malik faizli işleme vesile olabileceği için bu ikale türünü geçerli saymamıştır. Ona göre ilave bir bedel ile örneğin 500 tl ilave ödeme ile 5000 tl'ye satın aldığı süt ineğini iade etmek isteyen müşteri 5000 liralık bocunun 5500 lira olarak ödemiştir. Bu ise nakdin vadeli satımı manasında olduğu için caiz değil faizdir demiş. Buna karşılık Şâfiî bu işlemin caiz olduğunu kabul etmektedir. Ona göre 5000 liraya vadeli satın aldığı bir süt ineğini ikale yolu ile eski sahibine iade etmek ve parasını almak isteyen müşterinin 500 tl ilave vermek istemesi, 5000 tl alacağı olan şahıstan bir ineği 4500 tl'ye alıp 500 tl'sini derhal isteyen kişinin yaptığı işleme benzemektedir. Buna göre sattığı ineği geri alan satıcı onu 4500 tl'ye saymış ve geriye kalan 500 lirasını da peşit

olarak istemiştir. Borç olarak müşterinin zimmetinde olan nakde bir ilave olmamıştır. Bu işlem şafiye göre geçerli. Eğer bu alış veriş peşin olarak kurulmuş ise müşterinin ödediği ilave ile ikale talebinde bulunmasının geçerli olduğu hususunda bu mezheplerde görüş ayrılığı bulunmamaktadır. Yalnızca Malik bu kişinin iyne satışı yapan biri olması halinde mekruh olacağını söylemiştir.

Ebu Hanife ikâlenin üçüncü şahıs bakımından yeni bir akit olduğunu söylemesi demek 3. şahısların haklarını korumak anlamına gelir. En çok şufa hakkında belli olur. (Şufa öncelikli satım alma hakkı) Hüseyin ve Tarık ortak. Tarık payını Ahmet e sattı. Hüseyin hakkını almak isteyince Ahmet le Tarık anlaşıp ikale ediyorlar. Mal tekrar Tarığın oluyor. Bu drm da hüseyinin şufa hakkı sona ermez çünkü 3.kişi bakımından akit yenidir.

Satım akdine konu olan mal tamamen telef olmuşsa ikale yolu ile akdi feshetmek sahih olmaz. 5 kilo yoğurt alan bir kimse bitirdikten sonra ikale yapması olmaz. İkale yapılacak bişey yok ortada. Peki bi miktarı telef olmuşsa mevcut olan miktar kadar ikale yapılır. Bir kimse ikaleyi kabul etmek zorunda değil. 5 kilo yoğurt alan bi kişinin 1kilosunu bitirdikten sonra tekrar bakkala getirmesiyle bakkalcı bunu kbl etmek zorunda değil. Bir satım aktinde bedellerden birinin telef olması ikâleye engel olmaz. 1000 liraya sattığı buzdolabının parasını yese buzdolabını alan kişi de bunu ikale yapmak istese ve bu da kabul etse parayı yedi denmez çünkü para tayin ile teayyün etmez. Bi başka 1000 lira çıkarır verir. Satım akdinin mukâyada türünde olması halinde bedellerden birinin telef olması ikâleye engel olmaz. Çünkü bu tür satım akdinde bedellerden her biri mal (mebî') konumundadır. Hangisi telef olursa olsun satım akdi varlığını korumuş olur. Telef olanın kıymeti veya misli iade edilir. Bu satım akdinde her iki bedel telef olursa ikâle sahih olmaz. Sarf akdinde ise her iki bedel telef olması halinde ikâle sahihtir. Sarf akdi ile mukayada akdinde ikâle bakımından ortaya çıkan bu farklılık akdin urûzda bedellere (esmen) değil, ayna ilişkilmesi sebebiyledir. Aynı durum ikâle bakımından da geçerlidir.

Arapça Metin in Türkçesi

Satım akdi icap ve kabul ile kurulur. 2 mazi lafız ile kurulur. Senin şu sattım satın aldım sözündeki gibi ve her bir lafızla kurulur ve bir de teati yolu ile kurulur (ف) imam Şafi demek) yani teatiyi kabul etmiyor demek biri icap da bulunduğu zaman diğeri dilerse kabul eder dilerse reddeder (**buna kabul muhayyerliği**) denir.

Hangisi kabulden önce kalkarsa icap sona erer (**meclis Birliği sona erer**) İcap ve kabul bulunduğu zaman O ikisine satım bağlayıcı olur meclis muhayyerliği olmaksızın (**Halbuki aynı meclisteler**) İcap ve kabul birbirine uyduğu zaman Akit bağlayıcı olur ve meclis muhayyerliği niye ortadan kalkar Halbuki hâlâ aynı meclisteler.

Bu hangi meclis anlayışına bağlı dayanır ?

Durum Birliği

(ف) Şafii'nin itirazı ne demek? Aynı mekanda oldukları sürece meclis devam eder demişti de o yüzden

Mebi' in bilinmesi gerekir öyle bir bilme ki ortadan kaldıran cehaleti (mebi'in cehaleti ortadan kaldıran bir bilgiyle bilinmesi gerekir.) (akdin konusunda cehalet olmayacak demiştik)

Semenin miktarının bilinmesi gerekir ve ne cinsten bir Semen olduğunun da bilinmesi gerekir Eğer zimmet değilse (yani zimmette bahsedilen bir Semen ise bilinmesi lazım gelir) Peki zimmette vasfedilmeyen bir semende olabilir mi? Olabilir. Nasıl? 1- Mukayede satışında her ikisi de mal mıdır? Maldır. Dolayısıyla böyle bir durumda miktar ve sıfatı bilmek değil kendisini bilmek gerekir.

Kim mutlak olarak Semen (bedel) derse o ülkenin galip nakit parasına yorulur. Keyli' nin satımı caizdir vezni'nin satımı da caizdir Keyl hacim ölçüsü ile vezn ağırlık ölçüsü birimi ile (yani keyl i bir malı litre litre vezni bir malı kilo kilo satmak caizdir) ve mücazefeten ve toptan satış. Kim bir yiyecek yığnını satarsa her ölçeği 1dirhem olmak üzere tek kafis hakkında geçerli olur. Bu Hanefilerin görüşü. (سم) buradaki **sin** (Ebu Yusuf) **Mim** ise (Muhammed Şeybani) (Bu ikisi farklı düşünüyorlardı onlara göre buradaki cehalet rıza'ya (anlaşmazlık) götürebilir bir cehalet değildir derler)

Kim her koyun bir dirhem olmak üzere bir koyun sürüsü satsa bu koyunlardan hiçbirini hakkında satış gerçekleşmiş olmaz (bu Ebu Hanife nin görüşü.)

(سمف) Ebu Yusuf, İmam Şeybani ve İmam Şafii itiraz etmişler.

Elbise koyun gibidir. Elbise kıyemidir. Koyun da kıyemidir. (Hangi elbiseden bahsediyor? (Bu kitabın yazarının yaşadığı dönemdeki elbiseden bahsediyor) Diyelim ki 100 ölçek var 100 ölçeği şu fiyata şu kadar Zırağ uzunluk birimi mal var bu kadara. ya da 40 tane koyunu var 40 koyun şu fiyata der ve bir fiyat ortaya koysa hepsi hakkında caiz olur.(Çünkü cehalet ortadan kalkar.) Kim bir ev satın alırsa bu evin anahtarları satıma dahil olur. Mebi' e dahil olur ve onun içindeki bina satışa dahil olur. Bir araziyi sattığınız zaman arazideki ağaçlarda satışa dahil olur. Söylemese dahi bir ürünün olgunlaşmadan önceki satımı caizdir (Çağla gibi) Ürünün satımı caiz değildir. Yani bir ürünü satın içerisinde malum belirli bir ölçeği ayırmak caiz

değildir. Bir ürünü satıyorsun 50 kilosunu bana ayırdım diyemezsin. Buğdayın başağında satılması caizdir. Baklanın da kabuğunda satılması caizdir. İrtifak hakkının satımı caiz ve bunun hibesi de caizdir. Su akıtma mecra hakkı caiz değildir. Çünkü suyun yatağı değişir. (Bu da cehalete yol açar.)